

Berriketan

Xabier Bello-k diosku:

Topegiten dugu Xabier Bello-kin, musika-paper meta bat besapean, bere irri zabalarekin eta betiko solas bizi eta atsegiñarekin.

Dakizuen bezala, Xabier Bello da Escolania Gorriti deritzaion Tolosako kantari taldearen buruzagi ernea. Musikalari jakituna, noizpait ere Bilbao-ko orkestra gidatu izan du.

—Zertan zaude orai?

—Ez du dembora asko Franzian barna ibiliak garela, Lyon-en bereziki, eskuzartak ere adituz nere kantariek.

—Nola asi zinen, Xabier, kantarigoan?

—Tolosan, Mocoroa bi maisuekin, eta ango Santa Maria Elizako koroan ere kantari. Orduan asi nintzaio Gorriti ezagutzen eta zaletzen. 1943 garren urtean abia arazi nuen Taldea: baiña gauza ok ez dute aroa aski alde, are guttiago oraindik jende ikasi-idurien aldetik.

—Sail orretan, emen, zein zaitzu aipagarri?

—Elizondoko Eraso-ren bilkoak eman dituen zenbait erakuspen ezte beste inork ere obeki eman gure inguru zabalean. Orain LANGOLLEN-en ospatzen den «Festival» biltzarre aundirako deia izan du Juanito Eraso-k, eta ez dut uste Españian beste inork artu duenik. Gales-eko iri hortan, 1943 garreneko biltzarrean irabazi zituen bi leen sari, Baztango taldeak.

—Badea euskal musika jator berezirik?

—Gutti dakigu orren iturburuaz; baiñan jatortasun utsa, garbia, badea munduan zerbaitean? Obe ginuke mintzatzea tankeaz, estiloaz, aroaz; hunetan bai badu gure musikak nortasun

berezia. Euskal kantategian pitxi ederrenak, ene iduriko Nafarroa eta Ziberokoak, eta gero Lapurdi eta Be-Nafarroa-koak.

Koral erakuspen konziertoetan azaldu bear dira bai, erriko kantak; ez soilik erritarrak, baiñan berriak, zaarren izpiritu eta tankeran asmatuak.

—Eta musika asmatu horretan baduguia zerbait funtsezko?

—Bai; sinphonia sailan, Guridi-ren 10 euskal melodiak ez ditazke ixildu; geienak Zibero eta Nafarroa ingurukoen soifüetan mamituak. Leidor, Moco-roa-ren opera ere aipagarri da; eta A. Donosti-ren azken euskal kantak, eta...

—Eta zuk ez duzu zerbait?

—Bai, *Pays basque* deritzaion koral irukoitz edo Triptiko bat, Lyon-en, Grenoble-n eta beste nonbaitean emanak.

—Ta zertaz mintzo zara soifüukizun hortan?

Franziako iru probintzien poesiako-ikuskizun edo dut gogoan Baiñan ezta soilki azalpen bat; 1-ko atalean Ziberoa; elea edo mintzoa utsik; 2-n atalean, Be-Nafarroa, Zalakain Zaro-koaren kontakizuna, Barojarena-ren bertso batzuen ara bera. Irugarren atala, Sara-tik Zugarramurdira; iantza, kanta ta oiü, akelarre besta bat iduri.

—Noiz entzunen dugu hori emen?

—Donostiako Radioan eman izan dute zerbait, egillea aipatu gabe aatik.

—Eta zer diostazu Gorriti-ren aipatu italikidegoaz?

—Verharen-en «La España negra» liburuan, Regoyos-ekin batean bururatua, egilleak dio; «Azpeitian entzun genuen Gorriti-ren Miserere bat; musika alemana eta sakona».

Zer italikidegoaz mintzo dire, Cimarosa-renaz, edo Palestrina edo Puccini-renaz?

—Zergatik ez da geiago ematen Gorriti?

—Felipe Gorriti eta Osambela gurea zen, euskalduna; Huar-te Arakilgoa sortzez, eta goien maillako musikaegille bat. Paris-seko erresuma guztiko-en organo-musika-egilleen arteko nor-geiagoka aietan, irabazi zituen Gorritik 4 urte jarraikietan 4 leen sari, (Marcha fúnebre, Sub tuum presidium eta aiekin) eta epaikarien artean zagoen... César Franck; laugarren urtean esan bear omen zioten Gorriti-ri ez geiago, otol, agertzeko.

Goikoetxea etzan ttikia, baiña ekentzen baldin bazaizkio bere apeztasune-kilako apaingarriak aren funtsa aultzen bezala da; Gorriti aitzitik, jeinutsua zen berez, yite eta izpiritu argi, alai eta aberatsekoa. Unen Miserere andia da XIX garren mendeko bigarren erdian Españian egin den sinphonia-rekilako as-makizun ederrenetariko bat.

On litzake geren konziertoetan eta Elizetan ere ematen diran entzukizun zenbeitetan egillearen izenik ez aipatzea... iritze bilusiak, laiño gabeko iritzeak aditzeko. Oraintsu berriki *Avignon*-en St. Pierre-ko Elizan kantari ginaudelarik, entzun genuen kritikiko zeatz baten ahotik, «Gorriti-ren «Memento mei Deus» zatia, konzierto osotako oherena izan da»: eta konziertoan ematen genuen Anchieta, Byrd, Victoria, Prieto, Strawinsky...

—Zein izan zen Gorriti-ren doairik goiena?

—Gorriti izan da dudarik gabe, *acorde soillaren* edertasuna Espainian xilatu zuten leenetariko bat; au da, «la belleza del acorde fuera del ciclo armónico evolutivo». Berak esaten zuen; nik irabazi nuen Madrileko Conservatorio-ko bigarren saria, 1-ko sari bat eta 2-garren bat bakarrak ziren demboran.

—Bere gertakizun edo bitxikerien bat kondaiguzu.

—Alako asko kondatzen dira; maite zuen kuarteto-an aritzea, Maiatzeko goiztirietan, argi urratze ondoko orduetan, erri inguruko toki atsegin eta ezti batean. Bein Haydn-en "*Cuarteto del kaiser*" jotzen ari zirelarik, 2-garren aldi edo *tiempo*-ko variazioneak amaitzean esan omen zuen; "*gizontxo onek egiten zuen k.. bera jango nuen nik*".

—Eta amaitzeko, EGAN-en irakurlea zaren ezgeroz zer zaitzu gure asmoaz?

—Miresgarri dela EGAN-en egiten duzuen, euskaraz edozein gaiaz mintzaturik; geren alderako laudorioa eta geren barrenalderateko grifak baztertuz beingoan...; oroitzen naiz "*La nave de los locos*" novelan esaten denaz: «...emen mintzatuko da bakoitxa gogoak ematen dionean, eta ala ber kantatuko dugu Tantum ergo nola Ça ira... altxatzen den egun berriari zabaldu leioa».

Apat-Etxabarne

